

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY
Posudek diplomové práce

Autor: Nikola Trnková

Studijní obor: Jazyková a literární kultura

Název práce (česky/anglicky): Fenomén řeckých mýtů z hlediska kognitivní sémantiky / The phenomenon of Greek myths in terms of cognitive semantics

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Jelínek, Ph.D.

Oponent práce: PhDr. Jana Bílková, Ph.D.

Hodnoticí kritéria	Hodnocení
Soulad názvu práce s obsahem, cílem, anotací, obsahem a závěrem	E
Teoretická podkladová koncepce, metodika/metodologie, terminologie	D
Schopnost analýzy excerpovaného materiálu/předmětu výzkumu a následné syntézy, interpretace a argumentace	E
Sekundární literatura, tvůrčí aplikace, schopnost kritického komentáře	E
Struktura práce (výstavba textu, adekvátnost použitých stylistických prostředků), dodržení ortografické a gramatické normy, bibliografický a poznámkový aparát, jednotný způsob citací	B

Pozn.: Pro hodnocení se používá zavedené vysokoškolské klasifikace, tedy: A,B,C,D,E,F. Pokud diplomant obdrží v jednom (nebo více) z kritérií hodnocení F, pak je celá BP/DP považována za nedostatečnou.

Vyjádření vedoucího práce k antiplagiátorské kontrole:

Kontrola shodu nenalezla.

Hodnocení práce – návrh klasifikačního stupně: E

Náměty pro obhajobu (formou otázek):

1. Mýty, vzhledem k tomu, že vznikaly a vyvíjely se v nejarchaičtějším dobách, zůstávají obestřeny určitou mírou tajemství – téměř nikdy nemůžeme s jistotou říci, z čeho dané vyprávění vychází, a často dochází k různým pokusům o historizující, alegorickou, psychoanalytickou či jinou interpretaci. Přitom všechna zpracování mytických příběhů, která máme k dispozici, jsou autorským dílem, které z původně orálně tradovaného vyprávění pouze vychází – a s trochu nadsázky lze říci, že je jedno, zda tímto autorem byl Hésiodos, nebo Petiška. Má podle autorky smysl snažit se dobrat nějaké „původní“ verze mýtu, nebo se musíme smířit s tím, že jde o skutečně různě vyznívající texty, které jsou spojeny pouze určitými jmény či archetypálními obrazy (s tím, že například Achilles může být jak prototypem hrdiny, tak hrůzostrašným a nepřijemným zabijákem)?

2. Cítí autorka nějaký významný rozdíl ve formulacích ve zpracování mýtů pro dětského čtenáře, pro dospělého čtenáře a pro odborníka?

3. Narazila autorka při srovnávání jednotlivých verzí na pojetí (nebo třeba i jen formulaci), kterou považovala za zásadní dezinterpretaci mýtu v té podobě, jak by podle ní měl být vnímán?

Další poznámky k práci, kritické připomínky:

Text má mnoho problémů. Za trochu zvláštní považuji již volbu v zařazení jednotlivých kapitol do teoretické a praktické části. Nejvíce prostoru v teoretické části totiž zabírají shrnutí jednotlivých mýtů, která jsou sama o sobě relativně v pořádku, ale není zcela jasné, co je na nich „teoretického“ – čtenář by patrně v této části očekával spíše badatelské zhodnocení jednotlivých mýtů, poučení o jejich původu a základních interpretačních rámcích, popřípadě něco o jejich vývoji a šíření, o tom, které činitele mohly mít vliv na jazyk jejich konkrétních zpracování a podobně.

Zarážející je také skutečnost, že autorka prezentuje jednotlivé mýty jako poměrně neproblematicky shrnutelná vyprávění – a to i přesto staví celou svou práci na myšlence, že existují různé varianty mýtů a různé překlady, které lze navzájem porovnávat a které prezentují, přestože zpracovávají totéž téma, zásadně odlišný „obraz světa“. Jednotlivé části shrnutí přitom odkazují na různé zdroje – Zamarovského, Gravesa, Mertlíka, Kérenyiho a další –, jako by se od sebe vlastně nelišily a bylo by je možné libovolně kombinovat a spojovat.

Konečně nejproblematictější místem je samotná analýza mýtů, která je inzerována jako rozbor „z hlediska kognitivní sémantiky“, ale této ambici dokáže dostát jen zčásti. Samotné vymezení klíčových konceptů (prototyp, kategorie apod.) přitom vychází z relevantní literatury a není špatné – drhne pouze jejich aplikace na konkrétní zpracování mýtů. Autorka si na dokončení práce vyhradila velice málo času a po předložení první verze práce měla prostor zapracovat jen některé dílčí námítky.

Studentka se snaží vymezené koncepty kognitivní sémantiky využívat, to jistě ano, ale někdy jde spíše o to, že daný termín v interpretaci mytického textu zazní, aniž by se přihlíželo k tomu, jak vlastně v kontextu kognitivní sémantiky funguje – chvílemi může mít čtenář dojem, že by autorce více vyhovovala klasická literárněvědná interpretace jednotlivých textů, a nikoliv snaha o spojení s kognitivní lingvistikou, která autorce patrně není zcela vlastní a s jejímiž koncepty do určité míry zápasí.

1) „Můžeme říct, že „zlato je štěstí“. Zadruhé ovšem můžeme tento dar vnímat jako symbol zkázy – Midas se nemůže najíst, napít a ani nikoho dotknout. Jeho přání se nakonec obrátilo proti němu“. Náš pozitivní vztah ke zlatu je skutečně dán jeho metaforickým použitím pro dobro nebo štěstí (oslovení „zlato“, má „zlaté srdce“, něco bylo „zlatým hřebem večera“ a podobně) – ale jak přesně se to vztahuje k danému mýtu, kromě toho, že v něm jde o zlato (ovšem zlato doslovné)? Pracuje některá z variant mýtu s metaforickou hodnotou slova „zlato“? To práce nespécifikuje. Místo toho čteme: „Kategorizace se v tomto mýtu projevuje především v oblasti lidského vnímání a hodnotových žebříčcích. Za její projev by se dalo považovat „dobré a zlé“. Konkrétně máme na mysli zlato a bohatství, které Midas považuje za dobré do doby, dokud mu přináší užitek. Jakmile se ovšem objeví i ta stinná stránka věci, Midas ho ihned začne klasifikovat jako špatné a jemu neprospěšné...“ (s. 29) Zazní tedy termín „kategorie“, ovšem spíše ve vztahu k psychologii jednotlivce, nikoliv v přímém vztahu k jazyku, který je jevem sociálním. Zlato bude patrně prototypickým členem kategorií jako „kovy“ nebo „cennosti“, na tom mýtus nic nemění. Naopak by bylo možné argumentovat, že text lze číst jako ilustraci tvrzení „kovy jsou nebezpečné“ nebo „cennosti jsou špatné“, a to proto, že negativní roli získává ve vyprávění prototypický člen této kategorie.

2) „Za prototyp bychom mohli označit Prométhea, který v nás může evokovat hrdinu příběhu.“ (s. 25) využívá termín „prototyp“ velmi zvláštním způsobem. Prométheus pravděpodobně není zcela prototypickým hrdinou, tj. určitým obrazem

či konceptem, který by stál ve středu významového pole spojeného s výrazem „hrdina“. Některé jeho atributy jsou naopak relativně nehrdinské („krádež“, nelidskost, skutečnost, že byl přemožen). Ke správnému uchopení prototypu má mnohem blíže další věta, která říká „Zároveň je také prototypickým Titánem – protože právě jeho si představíme ve většině případů, kdy mluvíme o Titánech.“ Analýza z hlediska kognitivní sémantiky by měla jít nicméně ještě dál – co to znamená pro čtenářské vnímání různých verzí mýtů? Je v některé variantě užíváno pouze jméno Prométheus, a už nikoliv slovo Titán? Nebo naopak Titán převažuje? A jak vypadá situace, srovnáme-li text s vyprávěním o jiném, méně prototypickém Titánovi – je zde obecnější označení použito častěji (protože chceme zdůraznit „titánskost“ neprototypického Titána), nebo méně často (protože by užívání tohoto slovo mohlo u neprototypického Titána být matoucí)?

Uspokojivý je naproti tomu závěr kapitoly o Prométheovi, který srovnává různá slova použitá v jednotlivých zpracováních pro čin, který Titán ve vztahu k ohni provedl (ukradl, sebral, vzal, zmocnil se, ukořistil se, s. 26). Mohu pouze vyslovit politování, že celá analýza nebyla vedena tímto způsobem a že srovnání je pouze stručné a nevede k dalším úvahám.

Z formálního hlediska je práce víceméně v pořádku, snaha o rychlé dokončení se nicméně negativně podepsala i na ní – někdy se objevují překlepy („Mohly bychom to nazvat...“ s. 27) a typografické problémy. Pravidelně je například ignorován rozdíl mezi pomlčkou a spojovníkem, na některých místech chybí volný řádek mezi koncem jedné kapitoly a začátkem druhé, což text může činit poněkud nepříjemným na pohled.

Datum a podpis vedoucího práce: 25. 6. 2023